

SOVET DAVRIDA O'ZBEKISTON TA'LIMI AHVOLI

Qarshi davlat universitet Ijtimoiy fanlar fakulteti

Tarix yo`nalishi 1-kurs talabasi

Nortojiyev Asilbek

aslbeknortojiyev7@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqola Sovet davrida O'zbekiston ta'limi ahvolini institutsional o'zgarishlar, o'quv tarmoqlarining kengayishi va sifat ko'rsatkichlaridagi nomutanosibliklar kesimida tahlil qiladi. Tadqiqotning maqsadi 1920–1980-yillar oralig'ida umumiy ta'lim, o'rta maxsus hamda oliy ta'lim tizimlarining boshqaruv mexanizmlari, moliyalashtirish va kadrlar siyosati ta'sirida shakllangan real natijalarni tarixiy-statistik manbalar asosida yoritishdan iborat. Metodologiya sifatida tarixiy-komparativ yondashuv, arxiv-statistik ma'lumotlarni kontent tahlili hamda normativ-huquqiy hujjatlarning institutsional talqini qo'llanadi. Ilmiy yangilik ta'limning miqdoriy o'sishi bilan ta'lim sifati, til siyosati va hududiy tengsizliklar o'rtasidagi bog'lanishni ko'rsatadigan integratsiyalashgan model taklif etilishi, shuningdek, o'qituvchi tayyorlash va o'quv dasturlarining standartlashuvi oqibatlarini tizimli mezonlar bilan baholashidir.*

Аннотация. *Настоящая статья анализирует состояние образования в Узбекистане в советский период через призму институциональных реформ, расширения сети учебных заведений и дисбалансов в показателях качества. Цель исследования состоит в выявлении реальных результатов развития общего, среднего специального и высшего образования в 1920–1980-е годы с учетом механизмов управления, финансирования и кадровой политики на основе историко-статистических источников. Методология включает историко-сравнительный подход, контент-анализ архивно-статистических данных и институциональную интерпретацию нормативно-правовых документов. Научная новизна заключается в предложении интегрированной модели, демонстрирующей связь между количественным ростом образования и противоречиями в качестве, языковой политике и территориальном неравенстве, а также в системной оценке последствий стандартизации учебных программ и подготовки учительских кадров.*

Abstract. *This article examines the condition of education in Soviet-era Uzbekistan by focusing on institutional transformations, expansion of educational networks, and persistent quality imbalances. The aim is to reconstruct the outcomes of general, secondary specialized, and higher education development between the 1920s and the 1980s, considering governance mechanisms, funding patterns, and personnel policies, using historical and statistical sources. The methodology combines a historical-comparative approach, content analysis of archival statistical materials, and an institutional reading of regulatory documents. The scholarly novelty lies in proposing an integrated model that links quantitative educational growth with contradictions in quality, language arrangements, and regional inequality, and in providing a*

structured assessment of how teacher training and curricular standardization shaped learning conditions and institutional performance over time.

Kalit soʻzlar. *Sovet davri; Oʻzbekiston taʼlimi; savodxonlik; oʻqituvchi tayyorlash; oʻquv dasturi; til siyosati; institutsional islohot*

Ключевые слова. *Советский период; образование Узбекистана; грамотность; подготовка учителей; учебная программа; языковая политика; институциональные реформы*

Keywords. *Soviet period; education in Uzbekistan; literacy; teacher training; curriculum standardization; language policy; institutional reforms*

Introduction. Sovet davrida Oʻzbekiston taʼlimi ahvolini oʻrganish deganda, avvalo, taʼlim tizimining ijtimoiy institut sifatida shakllanishi, uning boshqaruv va moliyalashtirish mexanizmlari, hamda oʻqitish mazmuni va natijalarining tarixiy dinamikasi nazarda tutiladi. Ushbu muammoga kirishish mexanizmi shundan iboratki, taʼlim koʻrsatkichlari koʻpincha maktablar soni yoki qamrov ulushi kabi miqdoriy indikatorlar bilan ifodalanadi, biroq bu indikatorlar oʻquv sifati, til muhitidagi imkoniyatlar, hududlar boʻyicha resurs taqsimoti va kadrlar barqarorligi bilan birgalikda talqin qilinmasa, tarixiy manzara biryoqlama chiqadi. Masalan, 1930-yillarda savodxonlikni oshirish kampaniyalari natijasida oʻqishga jalb etish tezlashgani qayd etilgan boʻlsa-da, koʻplab hududlarda sinf xonalari sigʻimi, darslik taʼminoti va malakali oʻqituvchi yetishmovchiligi tufayli oʻquv jarayoni uzluksizligi buzilgan holatlar uchragan. Raqamiy koʻrsatkich sifatida, XX asr oʻrtalariga kelib savodxonlikning keskin oʻsishi haqida umumiy maʼlumotlar beriladi, lekin ularning hududiy va jinsiy tafovutlarini ajratib koʻrsatish ilmiy izoh uchun zarur, chunki institut sifatidagi taʼlim bir vaqtning oʻzida modernizatsiya va resurs cheklovlari bosimi ostida ishlagan. Ilmiy adabiyotlarda Sovet taʼlim modelining markazlashgan boshqaruvi va standartlashgan oʻquv dasturlari taʼlimni ommaviylashtirishda samarali boʻlgani, biroq mahalliy ehtiyojlarga moslashuv cheklangani taʼkidlanadi [1; 2].

Mavzuning dolzarbligi taʼlimning uzoq muddatli merosi bilan izohlanadi, yaʼni Sovet davrida vujudga kelgan institutlar, oʻqituvchi tayyorlash tizimi, fanlar tarkibi va baholash amaliyoti keyingi davr islohotlarida ham inersiya sifatida saqlanib qolgan. Bu dolzarblik mexanizmi shundaki, tarixiy davrda qabul qilingan standartlar va meʼyorlar keyingi avlodlar uchun “normal holat”ni belgilab beradi, shu sabab taʼlim sifati, til masalasi yoki kasbiy yoʻnaltirishdagi qarorlarni tushunish uchun ularning genezisini ochish kerak boʻladi. Masalan, oʻrta maxsus taʼlimning ishlab chiqarish bilan bogʻliq yoʻnalishlari kengaygani, ayrim davrlarda esa umumtaʼlim mazmunining politexnik talqin bilan boyitilgani koʻriladi, lekin bu yoʻnalishlar qanchalik real mehnat bozoriga mos kelgani va bitiruvchilarning ijtimoiy mobilitetiga qanday taʼsir etgani doim ham bir xil baholanmagan. Statistik misol sifatida, 1960–1980-yillarda oʻrta maxsus muassasalar tarmogʻining kengayishi koʻplab yoshlarni qamrab olgani haqida maʼlumotlar uchraydi, ammo bu qamrovning sifat indikatorlari, jumladan laboratoriya bazasi, amaliyot joylari va oʻqituvchilar malakasi bilan nisbati koʻpincha noaniq qoladi. Ilmiy izoh

shuni ko'rsatadiki, ta'limni faqat qamrov sifatida tushunish, institutsional samaradorlikni baholash uchun yetarli emas; tizimning ichki muvozanati va resurslar taqsimoti ham asosiy tahlil birligi bo'lishi lozim [3].

Mazkur maqolaning maqsadi Sovet davrida O'zbekiston ta'limi ahvolini ko'p omilli modelda yoritish, ya'ni boshqaruv, kadrlar, o'quv dasturi, til muhiti va infratuzilmaning o'zaro ta'sirini tarixiy ketma-ketlikda ko'rsatishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish mexanizmi sifatida vazifalar quyidagicha talqin qilinadi: birinchidan, ta'lim tarmoqlarining kengayishi va uning institutsional bosqichlarini ajratish; ikkinchidan, o'qituvchi tayyorlash va darslik siyosati orqali sifat ko'rsatkichlarini izohlash; uchinchidan, hududlar va shaharu qishloq kesimidagi tengsizliklarni raqamlar va hujjatlar orqali rekonstruksiya qilish. Masalan, markazlashgan o'quv rejalarining joriy etilishi bir tomondan yagona standart yaratgan bo'lsa, ikkinchi tomondan mahalliy til va madaniy kontekstda dars berish murakkabligini kuchaytirgan holatlar kuzatiladi. Raqamiy ifoda sifatida, umumiy ta'lim qamrovining oshishi bilan birga sinflar to'lib ketishi, ikki smenali o'qish va o'qituvchi yuklamasining ortishi kabi indikatorlar ham muhim bo'lgan, chunki ular sifatning pasayish kanallarini ko'rsatadi. Ilmiy yangilik ushbu omillarni alohida emas, balki o'zaro bog'langan tizim sifatida talqin qilishda, amaliy ahamiyat esa bugungi ta'lim siyosati uchun tarixiy tajribaning ehtiyotkor mezonlarini ishlab chiqishda namoyon bo'ladi [4].

Materials and Methods. Tadqiqot materiali deganda Sovet davrida O'zbekiston SSR bo'yicha xalq ta'limi va oliy ta'limga doir statistik to'plamlar, normativ hujjatlar, o'quv dasturlari va kadrlar tayyorlash bo'yicha ochiq nashr etilgan hisobotlar majmuasi tushuniladi. Materiallardan foydalanish mexanizmi shundan iboratki, bir xil ko'rsatkich turli yillarda turlicha hisoblash usulida berilgan bo'lishi mumkin, shu sabab ma'lumotlar avvalo definitson moslashtirishdan o'tkazildi, keyin esa davrlar bo'yicha taqqoslanadigan indikatorlar shakliga keltirildi. Masalan, "maktablar soni" va "o'quvchilar soni" ko'rsatkichlari o'z-o'zicha yetarli emasligi sabab, ularga "bitta maktabga to'g'ri keladigan o'quvchi", "o'qituvchiga to'g'ri keladigan o'quvchi" kabi nisbiy koeffitsiyentlar qo'shib tahlil qilindi. Raqamiy yondashuvda o'sish sur'atlari, indekslar va davriy sinish nuqtalari ajratildi, chunki tizimning modernizatsiya bosqichlari ko'pincha normativ qarorlar yoki resurs oqimlari bilan bog'liq keskin o'zgarishlar orqali ko'rinadi. Ilmiy izoh nuqtayi nazaridan, tarixiy-statistik tahlil faqat sonlarni qayd etish emas, balki institutning ichki mantiqini ko'rsatish uchun ularni siyosat instrumentlari va ijtimoiy kontekst bilan bog'lashni talab qiladi [5].

Metodologiya sifatida tarixiy-komparativ, institutsional va kontent tahlil usullari uyg'unlashtirildi, bu esa ta'limni bir vaqtning o'zida tizim, jarayon va natija sifatida ko'rish imkonini berdi. Ushbu metodlar ishlash mexanizmi shundan iboratki, tarixiy-komparativ yondashuv davrlar kesimidagi uzluksizlik va uzilishlarni aniqlaydi, institutsional tahlil esa boshqaruv va moliyalashtirishning rasmiy qoidalari amaliyotda qanday ishlaganini ko'rsatadi, kontent tahlil esa o'quv dasturlari va darsliklarda qanday bilim modeli targ'ib qilinganini ajratadi. Masalan, o'quv dasturlarida tabiiy fanlar va matematikaga ajratilgan soatlar ulushi, mehnat ta'limi va politexnik komponentning kuchayishi yoki qisqarishi kabi belgilar orqali

tizimning ustuvorliklari kuzatildi. Raqamiy ifoda sifatida, fanlar bo'yicha soat taqsimoti hamda o'qituvchi tayyorlash muassasalari bitiruvchilari ulushining o'zgarishi kabi ko'rsatkichlar nisbatlarda tahlil qilindi, chunki absolyut sonlar demografik to'liqlar ta'sirida yanglish talqin berishi mumkin. Ilmiy izoh metodologik triangulyatsiya ishonchlilikni oshiradi, chunki bir manba turining cheklovi boshqa manba turining dalillari bilan muvozanatlashadi [6].

Tadqiqot dizaynida davrlashtirish muhim o'rin tutdi, ya'ni 1920–1930-yillarni savodxonlik va boshlang'ich maktablashuv bosqichi, 1940–1950-yillarni urush va urushdan keyingi tiklanish bosqichi, 1960–1980-yillarni tarmoq kengayishi va standartlashuv kuchaygan bosqich sifatida ko'rib chiqish qabul qilindi. Davrlashtirish mexanizmi shundan iboratki, har bir bosqichda institutsional qarorlar, resurs oqimi va demografik yuklama o'zgaradi, natijada ta'limning sifat va qamrov ko'rsatkichlari turlicha kombinatsiyada namoyon bo'ladi. Masalan, urushdan keyingi yillarda maktab binolarini tiklash va o'qituvchilarni qayta tayyorlash zarurati bir paytning o'zida demografik o'sish bilan kesishib, sinf sig'imi va darslik ta'minotida bosimni kuchaytirgan. Raqamiy ko'rsatkichlar sifatida, o'quvchi sonining tez ko'payishi fonida o'qituvchi ta'minoti sekinroq oshgan davrlar aniqlanib, bu holat o'qituvchi-o'quvchi nisbatining yomonlashuvi orqali ifodalandi. Ilmiy izoh sifatida, davrlashtirish ta'limni "doimiy progress" sifatida emas, balki resurs, boshqaruv va ijtimoiy ehtiyojlar o'rtasidagi muvozanat izlash jarayoni sifatida tahlil qilish imkonini beradi.

Results. Sovet davrida O'zbekiston ta'lim tizimining asosiy natijasi sifatida ommaviy maktablashuv va savodxonlikning ko'tarilishi qayd etiladi, ya'ni ta'lim qamrovi ijtimoiy guruhlar bo'yicha kengaydi va maktab instituti kundalik hayotning barqaror qismiga aylandi. Bu natijaning mexanizmi markazlashgan rejalashtirish, majburiy ta'lim me'yorlari, o'qituvchi tayyorlash tarmog'ini kengaytirish va darsliklarni standart nashrlar orqali yetkazib berish bilan izohlanadi. Masalan, boshlang'ich ta'limdan to'liqsiz o'rta, keyin o'rta ta'limga bosqichma-bosqich o'tish siyosati natijasida yoshlarning maktabda qolish muddati uzaydi, bu esa minimal savod kompetensiyasidan tashqari elementar matematik va tabiiy fanlar bilimiga ham olib keladi. Raqamiy indikator sifatida, ta'lim qamrovining o'sishi bilan birga maktablar soni va o'qituvchilar shtati ham ortgan, lekin ayrim davrlarda o'qituvchi yuklamasi yuqori bo'lib, bir o'qituvchiga to'g'ri keladigan o'quvchilar soni me'yoriy qulaylikdan yuqori bo'lib qolgan holatlar kuzatilgan. Ilmiy izoh shuni ko'rsatadiki, ommaviylashuvning o'zi ijtimoiy modernizatsiyaning sharti bo'lsa-da, u sifatni avtomatik kafolatlamaydi, chunki sifat o'quv resurslari, til muhitida tushunarliklik va pedagogik tayyorgarlik bilan belgilanadi.

Ta'limning ikkinchi natijaviy yo'nalishi o'rta maxsus va oliy ta'lim infratuzilmasining kengayishi, ya'ni sanoat, qishloq xo'jaligi, tibbiyot va pedagogika uchun kadrlar tayyorlashning ixtisoslashgan kanallari barqarorlashganidir. Ushbu jarayon mexanizmi iqtisodiy rejalashtirish ehtiyojlari bilan moslashgan kvotalar, texnikum va institutlar tarmog'ining hududiy joylashtirilishi, hamda o'quv rejalarida amaliyot komponentining kiritilishi orqali ishlagan. Masalan, pedagogika yo'nalishidagi tayyorlovning kuchayishi umumiy ta'limdagi o'qituvchi yetishmovchiligini yumshatishga xizmat qilgan, biroq tezkor tayyorlov sifati, ayniqsa chekka hududlarda, metodik ta'minot va ustozlar salohiyati bilan cheklangan bo'lishi mumkin.

Raqamiy ko'rsatkich sifatida, oliy ta'lim muassasalari va talabalarining o'sishi bilan birga professor-o'qituvchilar tarkibining ilmiy darajalar bo'yicha nisbatlari ham muhim bo'lgan, chunki ilmiy darajali kadrlar ulushi past bo'lgan sharoitda ta'limning ilmiyligi va tadqiqot komponenti sustlashadi. Ilmiy izoh nuqtayi nazaridan, oliy ta'limning kengayishi modern kasblarni ko'paytiradi, ammo u mintaqaviy tengsizliklar, laboratoriya bazasi va ilmiy maktablar shakllanishi bilan birga o'rganilgandagina real samaradorlikni ko'rsatadi.

Ta'lim ahvolining uchinchi natijasi sifatida sifat ko'rsatkichlaridagi nomutanosibliklar, ayniqsa shahar va qishloq, markaz va periferiyalar o'rtasidagi infratuzilma farqlari hamda til muhitiga bog'liq pedagogik qiyinchiliklar ajralib turadi. Bu nomutanosiblik mexanizmi resurslarning notekis taqsimoti, malakali o'qituvchilarning markaziy hududlarda ko'proq jamlanishi, darsliklar va ko'rgazmali qurollarning yetkazib berilishida logistik uzilishlar, hamda o'qitish tillari bo'yicha mos materiallarning cheklanganligi orqali kuchaygan. Masalan, qishloq maktablarida tabiiy fanlar laboratoriya ishlari ko'pincha jihoz yetishmasligi sababli nazariy bayon bilan cheklanib qolgan, bu esa o'quvchining tajriba ko'nikmalarini shakllantirish jarayonini sekinlashtirgan. Raqamiy ifoda sifatida, ikki smenali o'qish, sinf to'liqligi va o'qituvchining haftalik soat yuklamasi kabi indikatorlar ta'limning "ko'rinmas" sifat omillari bo'lib, ular oshgan sari individual yondashuv kamayadi. Ilmiy izoh sifatida, ta'lim sifati ko'p qatlamli tushuncha bo'lib, unda o'quv natijasi nafaqat dastur mazmuniga, balki material-texnik baza, til orqali tushuntirishning aniqligi va pedagogik munosabatlar madaniyatiga ham bog'liq.

Quyidagi jadval natijalarni sintetik ko'rinishda jamlaydi va davrlar bo'yicha asosiy institutlar hamda muammolarni solishtirish imkonini beradi. Jadval keltirishdan maqsad ta'rifni aniq mezonlarga bog'lash, mexanizmni boshqaruv vositalari bilan ko'rsatish, misolni davriy belgilash, raqamiy ifodani indikatorlar bilan berish va ilmiy izohni qiyosiy talqinga yo'naltirishdir. Masalan, 1920–1930-yillarda asosiy urg'u savodxonlik va boshlang'ich maktab tarmog'iga berilgan bo'lsa, 1960–1980-yillarda o'rta maxsus hamda oliy ta'lim tarmog'ining kengayishi yaqqol ko'rinadi. Raqamiy ko'rsatkichlar jadvalda absolyut emas, balki analitik indikatorlar sifatida beriladi, chunki turli manbalarda absolyut sonlar turlicha keltirilishi mumkin. Ilmiy izoh esa jadvalni "hisobot" emas, balki tizim dinamikasini ko'ruvchi analitik instrument sifatida o'qishni talab qiladi.

Jadval. Sovet davrida O'zbekiston ta'limining davriy xususiyatlari va indikatorlari

Davr; Asosiy institutlar; Ustuvor mexanizm; Tipik misol; Kuzatiladigan indikatorlar; Qisqa ilmiy talqin

1920–1930; boshlang'ich maktablar; savodxonlik kampaniyalari va standart alifbo-amaliyoti; tezkor kurslar va yangi maktab punktlari; qamrovning keskin o'sishi, lekin resurs tanqisligi; ommaviylashuv sifatni darhol kafolatlamaydi

1940–1950; umumta'lim tarmog'i; tiklanish va kadrlarni qayta safarbar etish; urushdan keyingi maktab binolarini tiklash; sinf to'liqligi va yuklama oshishi; demografik bosim sifatni cheklaydi

1960–1980; texnikumlar va institutlar; politexnik yoʻnalish va ixtisoslashuv; ishlab chiqarish-amaliyot komponenti; oʻrta maxsus qamrovi oshishi, hududiy tafovutlar saqlanishi; kengayish va tengsizlik parallel kechadi

Discussion. Olingan natijalar taʼlim tizimining Sovet modernizatsiya modeliga xos ikki tomonlama tabiatini koʻrsatadi, yaʼni bir tomondan ommaviy qamrov va institutlashuv, ikkinchi tomondan sifat, til va hududiy tenglik boʻyicha murakkab muvozanat muammolari mavjud boʻlgan. Ushbu ikki tomonlamalik mexanizmi markazlashgan standartlashuvning kuchli va zaif jihatlari bilan izohlanadi: standartlashuv minimal taʼlim paketini taʼminlaydi, lekin mahalliy ehtiyoj va resurslar farqini toʻliq qoplay olmaydi. Masalan, bir xil oʻquv dasturi turli infratuzilma sharoitida turlicha natija beradi, chunki laboratoriyasiz maktabda kimyo boʻyicha H_2SO_4 , $NaCl$ yoki $CaCO_3$ kabi moddalar bilan tajriba oʻtkazish oʻrniga mavzu ogʻzaki bayon qilinadi va oʻquvchi uchun bilim abstrakt qoladi. Raqamiy koʻrsatkich sifatida, bunday tafovutlar odatda oʻquvchilarni saqlab qolish, davomiy koʻrsatkichlar va keyingi bosqichga oʻtish ulushlarida namoyon boʻladi, garchi ular har doim ham bir xil aniqlikda qayd etilmagan boʻlsa-da. Ilmiy izoh shuni taʼkidlaydiki, taʼlim tizimi natijasi “standart” bilan emas, “standartning bajarilish sharoiti” bilan oʻlchanadi, shu sabab tarixiy baholashda resurs konteksti markaziy oʻrin tutadi [1; 6].

Natijalar adabiyotlarda uchraydigan yondashuvlar bilan qiyoslanganda, taʼlimdagi ommaviylashuv haqidagi ijobiy baholar bilan bir qatorda, “yashirin xarajatlar” va “sifatning institutsional narxi” haqidagi tanqidiy qarashlarni ham tasdiqlaydi. Bu qiyosiy tahlil mexanizmi shundan iboratki, bir guruh tadqiqotchilar savodxonlik va kadrlar tayyorlashni modernizatsiya indikatorlari sifatida oladi, boshqa guruh esa til siyosati, mahalliy pedagogik anʼanalar va resurslar notekisligini kiritib, natijani koʻp mezonli koʻrishga chaqiradi. Masalan, oʻqituvchi tayyorlashning tezlashgan shakllari qisqa muddatda ehtiyojni yopishi mumkin, lekin uzoq muddatda metodik madaniyat va fan chuqurligiga salbiy taʼsir ehtimolini kuchaytiradi, chunki ustozlar oʻzlari ham yangilanayotgan dastur bilan birga yetarli ilmiy-metodik tayanchga muhtoj boʻladi. Raqamiy dalil sifatida, oʻqituvchi-oʻquvchi nisbati, darslik taʼminoti ulushi, hamda oʻquv xonalari sigʻimining meʼyoriy koʻrsatkichlarga yaqinlashuvi kabi indikatorlar sifat dinamikasining proksilari sifatida ishlatiladi. Ilmiy izohda esa ushbu proksilar bevosita “bilim sifati”ni toʻliq oʻlchamaydi, ammo tizim imkoniyatlarini, yaʼni taʼlimning potensial samaradorligini tahlil qilish uchun muhim signal beradi [2; 5].

Tadqiqotning cheklovlari mavjud, chunki Sovet davriga oid ayrim statistik maʼlumotlar yigʻish metodikasi yillar boʻyicha farqlangan, ayrim koʻrsatkichlar esa ideallashtirilgan hisobot tilida berilgan boʻlishi mumkin. Cheklovlar mexanizmi shundan iboratki, maʼlumotlar selektiv chop etilgan yoki bir xil atama turli maʼnoda qoʻllangan hollarda, taqqoslash xatari ortadi va natijani ehtiyotkor talqin qilish talab etiladi. Masalan, “qamrov” koʻrsatkichi maktabga yozilish bilan haqiqiy davomiy oʻrtasidagi farqni berolmasligi mumkin, “maktab binosi” esa doim ham sanitariya yoki sigʻim standartlariga mos infratuzilmani anglatmasligi ehtimoli bor. Raqamiy jihatdan bunday noaniqliklar oʻsish surʼatlarini oshirib koʻrsatish yoki ayrim yillarda sunʼiy “sakrash”lar keltirib chiqarishi mumkin, shu sabab indekslar qatorida manba tanqidi

ham birga olib borildi. Ilmiy izoh sifatida, kelajakdagi tadqiqotlar mikro-darajadagi dalillar, jumladan alohida tuman yoki maktab kesimidagi arxiv hujjatlari, o'quvchilar kundaliklari, pedagogik tekshiruv aktlari asosida makro-statistik tasvirni aniqlashtirishi mumkin [4].

Conclusion. Sovet davrida O'zbekiston ta'limi ahvoli ommaviy maktablashuv, savodxonlikning oshishi va ta'lim institutlarining barqarorlashuvi bilan tavsiflanadi, biroq bu jarayon sifat va tenglik masalalarini to'liq bartaraf etmagan murakkab tizimli transformatsiya bo'lgan. Tadqiqot ta'limning miqdoriy o'sishi markazlashgan boshqaruv, standartlashgan o'quv dasturlari va kadrlar tayyorlash tarmog'i orqali ta'minlanganini, shu bilan birga resurslar notekis taqsimoti, shahar-qishloq infratuzilma tafovutlari hamda til muhitiga bog'liq pedagogik qiyinchiliklar sifat nomutanosibliklarini kuchaytirganini ko'rsatdi. O'rta maxsus va oliy ta'limning kengayishi iqtisodiyot uchun kadrlar bazasini yaratgan, ammo laboratoriya, metodik ta'minot va ilmiy darajali kadrlar ulushi kabi omillar samaradorlikni hududlar bo'yicha turlicha qilgan. Umuman olganda, ta'lim natijalarini baholashda qamrov ko'rsatkichlarini sifat indikatorlari, resurs konteksti va institutsional amaliyot bilan integratsiyalashgan holda talqin qilish zarurligi asoslandi. Keyingi tadqiqotlar uchun arxiv materiallari va mikro-darajadagi empirik dalillar hisobiga hududiy kesimdagi farqlarni chuqurlashtirib o'rganish istiqbolli yo'nalish bo'lib qoladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Fitzpatrick S. Education and Social Mobility in the Soviet Union, 1921–1934. Cambridge, Cambridge University Press, 1979. 347 p.
2. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения. Москва, Педагогика, 1977. 256 с.
3. Қосимов Б. Ўзбекистонда халқ таълими тарихи: XX аср. Тошкент, Ўқитувчи, 2001. 312 б.
4. Rajabov Q. O'zbekiston SSRda maorif va maktab tizimi taraqqiyoti (1917–1991). Toshkent, Fan, 2010. 288 b.
5. Ильина Т. А. Педагогика: курс лекций. Москва, Просвещение, 1984. 368 с.
6. Apple M. W. Ideology and Curriculum. New York, Routledge, 1990. 240 p.